

Y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a Gweinyddiaeth Gyhoeddus Ymchwiliad i Benodiadau Cyhoeddus Sesiwn Bwyllgor 14 Rhagfyr 2023

Rôl yr Uned Cyrff Cyhoeddus

Mae'r Uned Cyrff Cyhoeddus yn cael ei harwain gan Ddirprwy Gyfarwyddwr ac mae'n rhan o Is-adran y Prif Swyddog Diogelwch. Gan weithio gyda chydweithwyr Llywodraethu Corfforaethol a Chyllid, mae'r Uned Cyrff Cyhoeddus yn darparu'r fframwaith ar gyfer llywodraethu a sicrhau atebolrwydd yr holl Gyrrff Hyd Braich gan gynnwys deiliaid swyddi statudol annibynnol a chwmnïau sy'n eiddo i Lywodraeth Cymru. Ar hyn o bryd mae'n gyfrifol am benodiadau cyhoeddus a reoleiddir i oddeutu 50 o sefydliadau, gan gynnwys cyrrff y GIG, yn ogystal â goruchwyllo 34 o Gomisiynwyr, cwmnïau a chyrrff a noddir ynghyd â'u timau partneriaeth o fewn Llywodraeth Cymru. Mae hefyd yn gyfrifol am sicrhau bod manylion dros 200 o gyrrff sector cyhoeddus datganoledig Cymru'n cael eu cyhoeddi'n rheolaidd.

Mae gan yr Uned Cyrff Cyhoeddus rôl oruchwyllo ar gyfer pob Corff Hyd Braich, sy'n sicrhau tegwch yn y modd y caiff pob corff ei drin, a bydd yn ffynhonnell arbenigedd ar gyfer recriwtio Cadeiryddion ac aelodau Bwrdd (gan gynnwys gwneud yn siŵr y cedwir at y cod llywodraethu ar Benodiadau Cyhoeddus), amrywiaeth ar y Bwrdd a chyflog a chydnyddiaeth ariannol. Mae'r Uned Cyrff Cyhoeddus yn gweithredu polisi Llywodraeth Cymru ar dâl, gwobrwyo, a thelerau ac amodau ar draws cyrrff cyhoeddus Cymru, ac yn gweithredu fel cyfrwng rhyngddyn nhw ac adrannau Llywodraeth y DU pan fo hynny'n angenrheidiol. Mae'r Uned Cyrff Cyhoeddus hefyd yn goruchwyllo'r rhaglen Adolygiadau Teilwredig.

Mae Bwrdd y Corff Hyd Braich yn gyfrifol am lywodraethu'r sefydliad a'i reolaethau mewnol. Mae rheolaeth ariannol wedi'i ddirprwyo i Swyddog Cyfrifyddu'r sefydliad. Y Corff Hyd Braich sy'n gyfrifol am benderfynu sut y bydd yn gweithredu ei amcanion, a gosod y rhain mewn cynllun busnes.

Mae Timau Partneriaeth yn ymdrin â'r berthynas gyda'r Corff Hyd Braich a'i Fwrdd o ddydd i ddydd. Mae Corff Hyd Braich yn cyflawni amcanion ar gyfer Gweinidogion Cymru ac mae'r tîm Partneriaeth yn gyfrifol am wneud yn siŵr y caiff yr amcanion hyn eu cyflawni. Os oes materion yn ymwneud ag amcanion, rheoli cronfeydd, effeithiolrwydd y bwrdd neu agweddau eraill o lywodraethu, bydd y tîm partneriaeth yn mynd i'r afael â'r rhain. Mae'r Tîm Partneriaeth yn cynghori ar bolisi'r Llywodraeth ac unrhyw newidiadau i'r polisi hwn. Mae'n gyfrifol am asesu'r risg a sefydlu strwythur cyfathrebu i hwyluso perthnasoedd gweithio da. Mae Timau Partneriaeth yn gyfrifol am sicrhau bod eu staff yn cael eu hyfforddi i wneud gwaith nawdd.

Penodiadau Cyhoeddus

Rhwng 1 Ebrill 2022 a 31 Mawrth 2023, cyflwynodd yr Uned Cyrff Cyhoeddus 53 o ymgyrchoedd recriwtio, gan arwain at 60 o benodiadau a 73 o ailbenodiadau i 29 o gyrrff cyhoeddus a byrddau iechedd (sy'n gynydd o'i gymharu â'r flwyddyn flaenorol lle cyflwynwyd 29 o ymgyrchoedd recriwtio, gan arwain at 52 o benodiadau a 15 o ailbenodiadau).

Mae'r Uned Cyrff Cyhoeddus yn gweithio gyda'r Timau Partneriaeth mewn 20 o isadrannau ar draws Llywodraeth Cymru a gydag ysgrifenyddion y Bwrdd Iechyd i gyflawni pob penodiad bwrdd a reoleiddir. Rydym yn annog sawl bwrdd heb ei reoleiddio i ddilyn yr un broses benodi i sicrhau tegwch. Rydym yn ymgymryd ag

Y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a Gweinyddiaeth Gyhoeddus
Ymchwiliad i Benodiadau Cyhoeddus
Sesiwn Bwyllgor 7 Mehefin 2023

oddeutu 450 o benodiadau a reoleiddir, gan gynnwys tua 110 mewn ieched a thua 75 o benodiadau heb eu rheoleiddio bob blwyddyn.

Mae'r Uned Cyrff Cyhoeddus yn gweithio gyda'r Timau Partneriaeth i sicrhau ansawdd yr hysbysebion ar gyfer Penodiadau Cyhoeddus ac yn hwyluso'r broses o roi cyhoeddusrwydd i'r rolau. Mae Panelau Asesu Ymgynghorol (sydd fel arfer yn cynnwys uwch swyddog o'r Tîm Partneriaeth, cynrychiolydd o'r corff cyhoeddus ac aelod annibynnol) yn sifftio ac yn cyfweld, gan roi rhestr i'r Gweinidog o'r ymgeiswyr sy'n addas ar gyfer eu penodi. Mae'r Uned Cyrff Cyhoeddus yn sicrhau y gwneir pob penodiad a reoleiddir yn unol â'r Cod Ymarfer ar Benodiadau Cyhoeddus. Bydd y Bwrdd yn cael cefnogaeth barhaus gan y Corff Cyhoeddus a'r Timau Partneriaeth.

Safbwyntiau'r cyrff corfforedig hynny y gwneir y penodiadau cyhoeddus iddynt ar y broses benodi

Cysylltiad uniongyrchol cyfyngedig sydd gan yr Uned Cyrff Cyhoeddus â'r cyrff y gwneir y penodiadau cyhoeddus iddynt. Rôl yr Uned Cyrff Cyhoeddus yw gweithio gyda'r Timau Partneriaeth i gynghori ar y broses recriwtio a'i hwyluso, gan sicrhau bod y Timau Partneriaeth, y Paneli a'r prosesau yn cydymffurfio â'r Cod Ymarfer ar Benodiadau Cyhoeddus.

Mewn adborth diweddar a gafwyd gan un Bwrdd Iechyd, rhoddwyd gwybod fod y broses yn gweithio'n dda o'u safbwynt nhw, gyda chyfathrebu da gan yr Uned Cyrff Cyhoeddus, yn enwedig yn nes at gamau 'terfynol' hanfodol y broses pan oedd amser yn brin. Yr adborth oedd ein bod ni i gyd wedi gweithio'n effeithiol gyda'n gilydd i gyflawni'r hyn a oedd ei angen, ar amser, ac i safon uchel.

Rôl y Comisiynydd Penodiadau Cyhoeddus

Rôl y Comisiynydd (William Shawcross CVO) yw rhoi sicrwydd annibynnol bod penodiadau gan Weinidogion i fyrddau cyrff cyhoeddus yn cael eu gwneud yn unol ag Egwyddorion Penodiadau Cyhoeddus a Chod Llywodraethu Llywodraeth Ei Fawrhydi. Mae ei gylch gwaith yn cynnwys penodiadau a wneir gan weinidogion yn Whitehall a phenodiadau gan weinidogion Llywodraeth Cymru i Gyrrff Hyd y Braich.

Mae'r Gorchymyn yn y Cyfrin Gyngor ar Benodiadau Cyhoeddus yn ei gwneud yn ofynnol i'r Comisiynydd gynnal archwiliadau o weithdrefnau penodiadau cyhoeddus, cynnal ymchwiliadau a, lle bo angen, ystyried cwynion. Mae dyletswyddau'r Comisiynydd yn cynnwys llunio adroddiad blynyddol (sy'n cynnwys ystadegau am amrywiaeth), gweithredu fel eiriolwr dros amrywiaeth, a chael gwybod neu bod yn rhan o ymgynghoriad ar gamau penodol o'r broses benodi.

Mae'r Comisiynydd yn goruchwyllo'r penodiadau a wneir i dros 300 o gyrrff cyhoeddus gan weinidogion yn Whitehall a 50 gan Lywodraeth Cymru, ar ôl diddymu'r Cynghorau Iechyd Cymuned ym mis Ebrill 2023.

Y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a Gweinyddiaeth Gyhoeddus
Ymchwiliad i Benodiadau Cyhoeddus
Sesiwn Bwyllgor 7 Mehefin 2023

Y prif rwystrau i gynyddu amrywiaeth ymhlith ymgeiswyr ar gyfer penodiadau cyhoeddus yng Nghymru

Roedd yr ymarferion ymgysylltu â rhanddeiliaid a gynhaliwyd gan yr Uned Cyrff Cyhoeddus wrth ddatblygu Strategaeth Amrywiaeth a Chynhwysiant Llywodraeth Cymru "Adlewyrchu Cymru wrth Redeg Cymru 2020 i 2023", yn cynnwys y rhai hynny sy'n ymwneud â phenodiadau cyhoeddus, polisi cydraddoldeb, a'r rheini sy'n gweithio yn y byd academaidd. Yn sail i hyn mae'r Model Cymdeithasol o Anabledd sy'n cydnabod bod pobl ag amhariadau yn cael eu hanablu gan rwystrau sy'n bodoli'n aml mewn cymdeithas, fel agweddau negyddol, a rhwystrau sefydliadol ac amgylcheddol sy'n arwain at wahaniaethu ac yn effeithio ar gynhwysiant a chyfranogiad pobl ym mhob agwedd o fywyd. Mae'r rhwystrau hyn hefyd yn berthnasol i benodiadau cyhoeddus.

Canfyddiad allweddol o'r cyfweiliadau a'r wybodaeth a gasglwyd yw bod diffyg ymwybyddiaeth a gwybodaeth gyffredinol o fodolaeth cyrff cyhoeddus a'r hyn y maent yn ei wneud. Mae hyn yn golygu nad "colli'r awydd" na theimlo ei bod yn broses annheg y mae pobl, ond yn hytrach nad ydynt yn gwybod am y cyfleoedd posibl yn y lle cyntaf.

Ar gyfer 2021-22, mae data ar gyfer Cyrff Cyhoeddus a reoleiddir gan y Tîm Penodiadau Cyhoeddus yn Llywodraeth Cymru yn dangos y canlynol:

- Menywod oedd 58.8% o'r holl benodiadau – gan godi o 55.6% yn 2020-21.
- Pobl anabl oedd 18% o'r holl benodiadau – gan godi o 5% yn 2020-21. Pobl Dduon, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol oedd 12.7% – gan godi o lai na 5% yn 2020-21 ac 8.1% yn 2019-20.
- Ar draws adrannau Llywodraeth y DU, menywod yw 50.9% o'r holl benodiadau. Roedd 8.2% o'r penodiadau yn bobl anabl.
- Pobl Dduon, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol oedd 20% o'r penodiadau.
- Nododd 82.5% o'r cadeiryddion ac aelodau a benodwyd ac a ailbenodwyd eu bod yn byw yng Nghymru. Roedd yr 17.5 y cant sy'n weddill yn byw yn Lloegr.

Effeithiolrwydd y dulliau presennol o annog a chynyddu amrywiaeth ymgeiswyr

Er mwyn annog mwy o amrywiaeth mewn penodiadau cyhoeddus, lanswyd y Strategaeth Amrywiaeth a Chynhwysiant ym mis Chwefror 2020 i ymgysylltu â grwpiau sydd heb gynrychiolaeth ddigonol a rhoi cyfleoedd datblygu i aelodau byrddau ac ymgeiswyr.

Yn 2021, cafodd 13 o Uwch Aelodau Panel Annibynnol eu recriwtio o bob rhan o Gymru i ymuno â phaneli recriwtio ar gyfer rhai o'r penodiadau cyhoeddus mwyaf arwyddocaol. Roedd yr unigolion yn dod o bob cefndir ac yn cynnwys amrywiol nodweddion gwarchoddedig. Mae'r aelodau wedi rhannu eu gwybodaeth, eu

Y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a Gweinyddiaeth Gyhoeddus Ymchwiliad i Benodiadau Cyhoeddus Sesiwn Bwyllgor 7 Mehefin 2023

harbenigedd a'u profiad byw i ychwanegu gwerth at y broses recriwtio. Cymru yw'r wlad gyntaf yn y Deyrnas Unedig i fynd ati i recriwtio Uwch Aelodau Panel Annibynnol yn y modd hwn.

Mae'r Uned Cyrff Cyhoeddus yn awyddus i weithio gyda'n partneriaid allanol i hwyluso cyfleoedd mentora a chysgodi ar gyfer pobl o grwpiau gwarchoddedig i'n helpu i ddatblygu cronfa o unigolion sydd â diddordeb mewn gwneud cais am swydd bwrdd. Cynhaliodd yr Uned Cyrff Cyhoeddus ddigwyddiadau ymgysylltu â Thimau Partneriaeth ym mis Tachwedd ac ym mis Chwefror ac maent yn gweithio gyda Thimau Partneriaeth i drafod gosod amcanion Cydraddoldeb ac Amrywiaeth ar gyfer Byrddau a Chadeiryddion.

Mae'r Uned Cyrff Cyhoeddus yn ehangu rhwydweithiau drwy ymestyn cyrhaeddiad rhanddeiliaid. Mae presenoldeb yr Uned ar y rhyngwyd yn cael ei wella i egluro'n well beth yw'r Uned Cyrff Cyhoeddus a hefyd i gynnwys dolenni i wybodaeth berthnasol fel swyddi gwag a hyfforddiant Amrywiaeth.

Mae'r Uned Cyrff Cyhoeddus yn gweithio gyda'r Gwasanaethau Gwybodaeth a Dadansoddi a'r Unedau Tystiolaeth Cydraddoldeb, Hil ac Anabledd yn Llywodraeth Cymru i gasglu data amrywiaeth ar gyfer byrddau Cyrff Cyhoeddus a Reoleiddir. Datblygwyd holiaduron i gasglu data amrywiaeth gan Gyrff y Sector Cyhoeddus a'u byrddau ar gyfer 2023. Cyhoeddir y rhain ym mis Mai 2023 a bydd asesiad cychwynnol o'r peilot yn cael ei gyhoeddi yn ystod haf 2023.

Cynhaliwyd cyfres o raglenni hyfforddi a datblygu rhwng mis Ebrill 2022 a mis Hydref 2023 ac roedd yn cynnwys 5 modiwl, gan gynnwys Rhaglenni Datblygu ar gyfer pobl o gefndiroedd ethnig leiafrifol Du ac Asiaidd, a phobl anabl.

Mynychodd 208 o gynrychiolwyr 16 sesiwn yn ystod y cyfnod o 6 mis ym mlwyddyn gyntaf yr hyfforddiant.

- Modiwlau 1 i 4 – Nododd **43%** o'r mynychwyr eu bod o gefndir Du, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol ac ym Modiwl 5 (Aelodau Bwrdd presennol) - nododd **14%** eu bod o gefndir Du, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol.
- Modiwlau 1 i 4 – nododd **30%** o'r mynychwyr eu bod yn anabl ac ym Modiwl 5 (Aelodau Bwrdd presennol) - nododd **15%** eu bod yn anabl.

Yn dilyn gwerthusiad interim ac adborth cadarnhaol, cynhelir y rhaglenni eto ym mis Mai 2023, gan ymestyn hyd fis Mawrth 2024, sef ail flwyddyn y cynllun peilot dwy flynedd ar gyfer y rhaglenni hyfforddi.

Roedd y sylwadau o gymeradwyaeth a gafwyd yn cefnogi effaith gadarnhaol yr hyfforddiant yn cynnwys:

- *“Roedd y rhaglen yn gyfle gwych i gwrdd â phobl o gefndiroedd eraill a meithrin perthnasoedd.”*
- *“Roeddwn i wrth fy modd ein bod ni'n cael ein hannog i fod yn chwilfrydig a gofyn cwestiynau anodd.”*

**Y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a Gweinyddiaeth Gyhoeddus
Ymchwiliad i Benodiadau Cyhoeddus
Sesiwn Bwyllgor 7 Mehefin 2023**

- *“Roedd nodweddion gwarchoddedig ac elfennau rhagfarn anymwybodol yr hyfforddiant yn arbennig o fuddiol ac yn ddiddorol i ddysgu amdanynt.”*

Creu proses benodiadau cyhoeddus mwy tryloyw ac agored

Bydd system adnoddau dynol newydd Llywodraeth Cymru, CAIS, yn cefnogi recriwtio dienw, gan leihau'r posibilrwydd o ragfarn anymwybodol. Mae trafodaethau hefyd ar y gweill ynglŷn â:

- Pecynnau ymgeiswyr – osgoi iaith gymhleth a all fod yn gyfarwydd i bobl sydd wedi gweithio mewn rolau uwch yn y sector cyhoeddus yn unig. Cynnwys profiad "byw" ym manyleb y person a symud tuag at ddull seiliedig ar ymddygiad.
- Datblygu canllawiau ar gyfer darpar ymgeiswyr i wella'r tebygolrwydd o lwyddo.
- Datblygu canllawiau a hyfforddiant ar gyfer Timau Partneriaeth wrth gynnal ymgyrch.
- Cadw mewn cysylltiad â rhai sydd wedi dod yn agos i'r brig e.e. edrych ar gyfleoedd cysgodi.
- Gofyn am adborth gan ymgeiswyr ar ôl y cyfweiliad.
- Darparu adborth mwy cadarn ynghylch pam nad oedd yr ymgeiswyr yn llwyddiannus. Bydd hyn yn rhoi rhywbeth iddynt adeiladu arno ar gyfer y cais nesaf y byddant yn ei gyflwyno.

Enghreifftiau o arferion gorau o rannau eraill y Deyrnas Unedig ac yn rhyngwladol

Nid oes tystiolaeth wedi'i chyhoeddi o arferion gorau yn y DU neu yn rhyngwladol mewn perthynas â Phenodiadau Cyhoeddus. Fodd bynnag, rydym yn gweithio'n agos gyda'n cydweithwyr yn Swyddfa Cabinet y DU ac yn y Gweinyddiaethau Datganoledig gan rannu gwybodaeth am feysydd dysgu a datblygu. Er enghraifft, mae Llywodraeth y DU wrthi'n cyflwyno'r gallu i ymgeiswyr olrhain eu cais – sy'n opsiwn sydd gennym ni eisoes. Yn yr un modd, rydyn ni wedi gweithredu Gwrandawiadau Cyn Penodi, ond nid yw eraill wedi mabwysiadu hyn eto.